

Impozitele directe

1. Impozitele

1.1. Continutul si rolul impozitelor

Impozitele reprezinta o forma de prelevare a unei parti din veniturile si/sau averea persoanelor fizice si juridice la dispozitia statului in vederea acoperirii cheltuielilor publice. Aceasta prelevare se face in mod obligatoriu, cu titlu nerambursabil si fara contraprestatie directa din partea statului.

Caracterul obligatoriu al impozitelor trebuie inteles in sensul ca plata acestora catre stat este o sarcina impusa tuturor persoanelor fizice si/sau juridice care realizeaza venit dintr-o anumita sursa sau posedea un anumit gen de avere pentru care, conform legii, datoreaza impozit.

Sarcina achitarii impozitului pe venit revine tuturor persoanelor fizice si/sau juridice care realizeaza venit dintr-o anumita sursa prevazuta de lege.

Rolul impozitelor de stat se manifesta pe plan financiar, economic si social, cel mai important fiind rolul impozitelor care se manifesta pe plan fi-nancar, deoarece acesta constituie mijlocul principal de procurare a resur-selor financiare necesare pentru acoperirea cheltuielilor publice. Pe plan so-cial, rolul impozitelor se concretizeaza in faptul ca prin intermediul lor, stat-ul procedeaza la redistribuirea unei parti importante din produsul intern brut intre grupuri sociale si indivizi, intre persoanele fizice si cele juridice.

1.2. Elementele impozitului

Pentru ca prin impozite sa se poata realiza obiectivele financiare, economice si sociale urmarite de catre stat la introducerea lor, este necesar ca reglementarile fiscale sa fie cunoscute si respectate atat de organele fiscale, cat si de contribuabili.

Printre elementele impozitului se numara: subiectul (platitorul), suportatorul, obiectul impunerii, sursa impozitului, unitatea de impunere, cota (cotele) impozitului, asieta, termenele de plata, etc.

Subiectul impozitului (contribuabilul) este persoana fizica sau juridica obligata prin lege la plata acestuia.

Suportatorul (destinatarul) impozitului este persoana care suporta efectiv impozitul.

Obiectul impunerii il reprezinta materia supusa impunerii. La impozitele directe, obiect al impunerii poate fi venitul sau averea.

Sursa impozitului arata din ce anume se plateste impozitul.

Unitatea de impunere se foloseste pentru exprimarea dimensiunii obiectului impozabil. Drept unitate de impunere putem intalni: unitatea monetara, metrul patrat de suprafata utila, hectarul de teren, bucata, kilogramul, litrul, etc

Cota impozitului sau cota de impunere reprezinta impozitul aferent unei unitati de impunere.

Asieta (modul de asezare al impozitului) reprezinta totalitatea masurilor care se iau de organele fiscale in legatura cu fiecare subiect impozabil, pentru identificarea obiectului impozabil, stabilirea marimii materiei imozabile si determinarea impozitului datorat statului.

Termenul de plata indica data pana la care impozitul trebuie achitat statului.

2. Caracterizarea generala a impozitelor directe

Impozitele directe reprezinta forma cea mai veche de impunere. Ele s-au practicat si in oranduirile precapitaliste, inasa, o extindere si o diversi-ficare mai mare au cunoscut abia in capitalism.

Impozitele directe au caracteristic faptul ca se stabilesc nominal in sarcina unor persoane fizice sau juridice, in functie de veniturile sau averea acestora, pe baza cotelor de impozit prevazute in lege. Ele se incaseaza direct de la subiectul impozitului la anumite termene dinainte stabilite.

Impozitul funciar

Impozitul pe cladiri

Impozite reale

Impozitul pe activitati industriale, comerciale si profesii libere

Impozitul pe capitalul mobilier sau banesc

Impozite

directe

Impozite

Impozite pe veniturile persoanelor fizice

pe venit

Impozite pe veniturile societatilor de capital

Impozite

personale

Impozite pe averea propriu-zisa

Impozite

pe avere

Impozite pe circulatia averii

Impozitul pe sporul de avere

Impozitele directe pot fi grupate in impozite reale si impozite personale.

3. Impozitele reale

Impozitele reale se stabilesc in legatura cu anumite obiecte materiale (pamantul, cladirile, fabricile, magazinele, etc.), facandu-se abstractie de situatia personala a subiectului impozitului. Ele mai sunt cunoscute si sub denumirea de impozite obiective sau pe produs, deoarece se asaza asupra produsului brut al obiectivului impozabil, fara a se face nici o legatura cu situatia subiectului impozitului.

4. Impozitele personale

Impozitele personale se intalnesc sub forma impozitelor pe venit si pe avere, in stransa legatura cu situatia personala a subiectului impozitului, motiv pentru care sunt cunoscute si sub denumirea de impozite subiective.

4.1. Impozitele pe venit

Impozitele pe venit sunt forma de baza a impozitelor personale si au putut fi introduse atunci cand s-a inregistrat o suficienta diferentiere a veniturilor realizate de diferite categorii sociale.

Subiectele impozitului pe venit sunt persoanele fizice si cele juridice (societatile de capital) care realizeaza venituri din diferite surse.

Impozitele pe profitul persoanelor juridice

La plata acestui impozit sunt supuse persoanele fizice care au domiciliul sau rezidenta intr-un anumit stat, precum si cele nerezidente, care realizeaza venituri din surse aflate pe teritoriul acelui stat, cu unele exceptii prevazute de lege. De la plata impozitului pe venit se acorda unele scutiri, astfel in mod frecvent sunt scutiti de plata impozitului pe venit suveranii si familiile regale, diplomatii straini acreditati in tara respectiva (cu conditia reciprocitatii), uneori militarii, institutiile publice si persoanele fizice care realizeaza venituri sub nivelul minimului neimpozabil.

In practica fiscala se intalnesc doua sisteme de asezare a impozitelor pe veniturile persoanelor fizice.

Sistemul impunerii separate poate fi intalnit fie sub forma unui impozit unic pe venit, care permite o impunere diferentiata pentru fiecare categorie de venit in functie de natura acestuia, fie prin instituirea mai multor impozite, care vizeaza fiecare in parte venitul obtinut dintr-o anumita sursa.

Sistemul impunerii globale este cel mai frecvent intalnit si presupune cumularea tuturor veniturilor realizate de o persoana fizica, indiferent de sursa de provenienta, si supunerea venitului cumulat unui singur impozit.

Din compararea celor doua sisteme de impunere, rezulta ca impunerea separata permite tratarea diferentiata a veniturilor, in ceea ce priveste modul de asezare si nivelul cotelor de impozit, deoarece acestea din urma difera in functie de sursa de provenienta a veniturilor.

Persoanele care realizeaza venituri din mai multe surse sunt avantajate, deoarece nu mai sunt afectate de consecintele progresivitatii impunerii, care se fac simtite prin cumularea veniturilor practicata in sistemul impunerii globale.

Pentru calcularea impozitului pe veniturile persoanelor fizice pot fi utilizate cote proportionale sau progresive. In unele tari, venitul impozabil este supus mai intai impunerii la cote proportionale si apoi impunerii in cote progresive. Cea mai frecvent utilizata este impunerea in cote progresive pe transe de venit.

Impozitul pe veniturile persoanelor fizice se stabileste, de regula, anual, pe baza declaratiei de impunere intocmite de subiectul impozitului. Dupa stabilirea impozitului datorat statului, acesta se inregistreaza in debitul contribuabilului in registrul de rol. Incasarea impozitului stabilit asupra veniturilor din salarii, dobanzi, rente, etc. se realizeaza, de cele mai multe ori, prin stopaj la sursa, iar impozitul asupra celorlalte venituri se incaseaza direct de la contribuabili.

Nu sunt supuse impozitarii:

- pensiile care nu depasesc 5 000 000 de lei pe luna si ajutoarele primite in cadrul sistemului asigurarilor sociale;
- alocatiile de stat pentru copii;
- pensiile de intretinere;
- bursele acordate elevilor, studentilor si doctoranzilor;
- dobanzile acordate pentru titlurile de stat si cele aferente depunerilor la vedere in conturi la societati bancare;
- sumele sau bunurile primite ca ajutor;
- donatiile;
- sponsorizarile (la persoanele care le primesc);
- sumele primite de asigurati in baza contractelor de asigurare de bunuri sau persoane;
- veniturile obtinute din tranzactionarea valorilor mobiliare, etc.

Impunerea are ca obiect venitul efectiv realizat, determinat ca diferenta intre totalul veniturilor incasate din activitatea desfasurata si cheltuielile efectuate pentru realizarea veniturilor. Pentru a se determina venitul impozabil, contribuabilii trebuie sa depuna, pana la data de 31 ianuarie a fiecarui an, declaratia de impunere pentru veniturile realizate in anul fiscal precedent.

Pentru calcularea impozitului cuvenit statului asupra venitului anual impozabil se aplica cote progresive compuse al caror nivel minim este de 15% pentru veniturile de pana la 3 000 000 lei. Cota de impunere maxima este de 35% si se aplica asupra veniturilor care depasesc 12 000 000 lei. Tot pe baza acestor cote se calculeaza si impozitul pe veniturile obtinute din drepturi de autor, din cesionarea, inchirierea si valorificarea unor astfel de drepturi dobandite prin mostenire.

Pentru veniturile obtinute din inchirierea, subinchirierea si din constituirea dreptului de uzufruct, impozitul se calculeaza prin aplicarea unei cote de 15% asupra venitului anual impozabil, care se obtine prin deducerea din veniturile incasate la nivelul unui an a impozitului pe cladiri, a primelor de asigurare platite si a impozitului pe teren aferente spatiului inchiriat. Daca este vorba de inchirierea sau subinchirierea de camere mobilate, se mai deduce si o cota forfetara de cheltuieli de 20% din venitul rezultat in urma scaderii impozitelor si a primelor de asigurare mentionate.

Impozitul pe profitul persoanelor juridice

Pentru stabilirea impozitului pe profitul realizat de persoanele juridice (societatile de capital), in unele tari se foloseste acelasi sistem de impunere ca in cazul persoanelor fizice, iar in altele se practica un sistem distinct. Modul in care se realizeaza impunerea profitului realizat de persoanele juridice este determinat de organizarea acestora, ca societati de persoane sau ca societati de capital.

In cazul societatilor de persoane, impunerea veniturilor acestora se face frecvent pe baza sistemului aplicat veniturilor persoanelor fizice, deoarece este dificil sa se faca distinctie intre averea fiecareia din persoanele asociate si patrimoniul societatii respective.

La societatile de capital, poate fi facuta o demarcatie neta intre averea personala a actionarilor si patrimoniul societatii deoarece actionarii raspund pentru actele si faptele societatii numai in limitele partii de capital pe care o detin. Profitul obtinut de o societate de capital se repartizeaza atat actio-narilor sub forma de dividende (proportional cu participarea lor la capital), cat si la dispozitia societatii pentru constituirea unor fonduri. Aceasta repar-tizare a profitului permite luarea in considerare a mai multor modalitati de impunere a veniturilor realizate de societatile de capital si anume:

- a) se impune mai intai profitul total obtinut de societatea de capital si apoi separat profitul repartizat actionarilor sub forma de dividende. In acest caz, considerat clasic, partea din profit repartizata actionarilor este impusa de doua ori impozitarii (o data la societate si a doua oara la actionari sau asociati);
- b) se impun numai dividendele, iar partea din profit lasata la dispozitia societatii de capital este scutita de impozit. Practicarea acestei metode este avantajoasa pentru societatile de capital si vizeaza simularea acestora in plasarea profitului realizat in noi investitii;
- c) se impune numai partea din profit care ramane la dispozitia societatii de capital, iar dividendele repartizate actionarilor nu sunt impuse impozi-tarii. In acest caz se incalca principiul echitatii fiscale, deoarece se exone-reaza de la impunere dividendele realizate de actionari;
- d) impunerea separata, mai intai a dividendelor repartizate actionarilor si apoi a partii din profit ramase la dispozitia societatii de capital.

In vederea stabilirii venitului impozabil al societatii de capital, se pleaca de la rezulta-ele de bilant ale acesteia, la care se adauga: soldul stocurilor (soldurile de la inceputul anului, plus intrarile din productie, minus iesirile), veniturile din castiguri de capital, dobanzile la conturile curente, veniturile din dobanzi la creditele acordate, veniturile din chirii, etc. Pentru a se stabili venitul impozabil, urmeaza ca din veniturile brute astfel dereminate sa se scada: cheltuielile de productie, dobanzile platite, prele-varile la fondul de rezerva si la alte fonduri speciale permise de lege, pier-derile din activitatea anului curent si eventual din anii precedenti, anumite prelevari pentru scopuri social-culturale. Conditii-le si limitele in care pot fi facute aceste scazaminte difera de la tara la tara.

In ceea ce priveste impozitarea propriu-zisa a profitului net obtinut de societatile de capital, practica internationala permite evidentierea urmatoa-relor situatii:

- a) in unele tari cotele de impunere sunt diferite in functie de proprie-tarul capitalului social;
- b) cotele de impunere sunt diferite in functie de natura activitatilor din care se obtine profitul;

- c) nivelul cotelor de impunere este stabilit in functie de cifra de afaceri a societatilor comerciale;
- d) utilizarea unor cote de impozit diferite, dupa cum impozitul este un venit al bugetului de stat (federal) sau al bugetelor locale;
- e) utilizarea unei singure cote de impunere.

Dupa cum rezulta din cele prezentate, impozitul pe profitul societatilor de capital se calculeaza pe baza unor cote proportionale carora li se pot aplica anumite corective.

Impunerea profitului realizat de persoanele juridice se face, de regula, anual, pe baza declaratiei de impunere intocmite de acestea.

4.2. Impozitele pe avere

Instituirea acestor impozite a fost facuta din cauza ca diferite persoane fizice si juridice au drept de proprietate asupra unor bunuri mobile sau imobile.

In practica fiscala din diferite tari, impozitele pe avere se intalnesc sub urmatoarele forme:

- impozite asupra averii propriu-zise;
- impozite pe circulatia averii;
- impozite pe sporul de avere sau pe cresterea valorii averii.

Impozitele asupra averii propriu-zise pot fi intalnite atat ca impozite stabilite asupra averii, dar platite din venitul obtinut de pe urma averii respective, cat si ca impozite instituite pe substanta averii. Impozitele asupra averii propriu-zise care se intalnesc mai frecvent sunt:

- impozitele pe proprietatile imobiliare;
- impozitele asupra activului net.

Impozitele pe proprietatile imobiliare se intalnesc cel mai adesea sub forma impozitelor asupra terenurilor si cladirilor. Aceste impozite au ca baza de impunere fie valoarea de inlocuire sau valoarea declarata de proprietar, fie veniturile capitalizate privind bunurile respective. Cotele de impunere sunt in general scazute si sunt diferite atat in functie de categoria de folosinta a terenului, cat si de amplasamentul acestuia.

Impozitele asupra activului net au ca obiect intreaga avere mobila si imobila pe care o detine un contribuabil. La plata acestui impozit in unele tari sunt supuse atat persoanele fizice cat si cele juridice, iar in altele fie numai persoanele fizice, fie numai societatile de capital.

Impozitele pe circulatia averii se instituie in legatura cu trecerea dreptului e proprietate asupra unor bunuri mobile si imobile de la o persoana la alta. In aceasta categorie de impozite, se afla:

- impozitele pe succesiuni;
- impozitele pe donatii;
- impozitele pe actele de vanzare-cumparare a unor bunuri imobile;
- impozitele pe hartiile de valoare (actiuni, obligatiuni, etc.);
- impozitele pe circulatia capitalurilor si a efectelor comerciale.

Impozitele pe succesiuni au ca obiect al impunerii averea primita drept mostenire de o persoana fizica si vizeaza numai circulatia bunurilor intre persoanele fizice. Impozitul poate fi stabilit fie global pentru toata averea lasata mostenire, fie separat pentru partea de avere ce revine fiecarui mostenitor. Calcularea impozitului se face pe baza unor cote progresive, iar nivelul acestora este diferentiat atat in functie de valoarea averii care face obiectul succesiunii, cat si in functie de gradul de rudenie existent intre persoana decedata (decius) si mostenitorii acesteia (impozitul este mult mai mare cu cat succesorul este ruda mai indepartata cu persoana decedata).

Impozitele pe donatii au fost introduse pentru a preveni ocolirea platii impozitului pe succesiuni, in cazul in care are loc efectuarea de donatii de avere in timpul vietii. Impozitul cade in sarcina persoanei care primeste donatia (donatar) si se calculeaza pe baza unor cote progresive. Nivelul progresivitatii este influentat de valoarea averii donate si de gradul de rudenie dintre donator si donatar.

Impozitele pe actele de vanzare-cumparare a unor bunuri imobile cad in sarcina cumparatorilor. In unele tari pentru calcularea impozitului se utilizeaza cote proportionale, iar in altele cote progresive.

Impozitele pe sporul de avere sau pe cresterea valorii averii au ca obiect sporul de valoare pe care l-au inregistrat unele bunuri in cursul unei perioade de timp. Ca impozite de acest gen putem mentiona:

- impozitul pe surplusul de valoare imobiliara;
- impozitul pe sporul de avere realizat in timp de razboi..

Impozitul pe surplusul de valoare imobiliara a fost introdus pentru impunerea sporului de valoare inregistrat de anumite bunuri imobiliare in intervalul de timp de la cumparare si pana la vanzare, fara ca proprietarul sa fi efectuat o cheltuiala in acest scop.

Impozitul pe sporul de avere realizat in timp de razboi are ca obiect averea dobandita in timpul sau ca urmare a razboiului. Cu toate ca impozitul se calculeaza in cote progresive, el n-a avut un randament prea ridicat, deoarece existau numeroase cai de sustragere de la impunere si se platea in moneda depreciata in urma inflatiei.

5. Dubla impunere juridica internationala

Cunoasterea temeinica a practicii fiscale internationale are o importanta deosebita in realizarea procesului de largire a cooperarii economice si financiare dintre acestea. Dubla impunere juridica internationala poate de-veni, la un moment dat, o piedica in amplificarea relatiilor economice, financiare, de credit, etc. dintre diferite tari.

5.1. Continutul dublei impunerii juridice internationale

Dubla impunere juridica internationala reprezinta supunerea la impozit a aceleiasi materii impozabile si pentru aceeasi perioada de timp, de catre doua autoritati fiscale din tari diferite. Dubla impunere poate aparea in cazul realizarii de catre rezidentii unui stat a unor venituri pe teritoriul altui stat.

Dubla impunere juridica internationala poate aparea numai in cazul impozitelor directe (al impozitelor pe venit si al celor pe avere).

In practica fiscala internationala pot fi intalnite mai multe criterii care stau la baza impunerii veniturilor sau a averii, si anume:

- criteriul rezidentei (domiciliului fiscal);
- criteriul nationalitatii;
- criteriul originii veniturilor.

Potrivit criteriului rezidentei, impunerea veniturilor se efectueaza de autoritatea fiscala din tara careia apartine rezidentul, indiferent daca veniturile sau averea sunt obtinute sau se afla pe teritoriul aceluia stat sau in afara acestuia.

Conform criteriului nationalitatii, un stat impune rezidentii sai, care realizeaza venituri sau posedea averi din (in) statul respectiv, indiferent daca ei locuiesc sau nu in tara lor.

In cazul criteriului originii veniturilor, impunerea se face de catre organele fiscale din tara pe al carei teritoriu s-au realizat veniturile sau se afla averea, facandu-se abstractie de rezidenta sau de nationalitatea beneficiarilor de venituri.

Modul in care aceste criterii sunt aplicate duce la aparitia dublei impuneri internationale.

Consecintele negative pe care le are dubla impunere asupra dezvoltarii relatiilor economice si financiare dintre diferite tari au facut necesara gasirea unor solutii pentru inlaturarea ei.

5.2. Metode pentru evitarea dublei impuneri juridice internationale

Evitarea dublei impuneri se poate face fie pe baza unor masuri legislative unilaterale, fie prin incheierea de acorduri bilaterale sau multilaterale intre diferite state, iar solutia cea mai potrivita este incheierea de conventii bi sau multilaterale intre state.

Conventia pentru evitarea dublei impuneri se aplica impozitelor pe venit si pe avere, iar sub incidenta ei intra atat persoanele fizice cat si cele juridice.

Pentru evitarea propriu-zisa a dublei impuneri, in practica fiscala internationala se aplica mai multe metode sau procedee tehnice:

- scutirea totala;
- scutirea progresiva;
- "creditarea" ordinara a impozitului;
- "creditarea" totala a impozitului.

Conform procedeeului scutirii (exonerarii) totale, venitul realizat in strainatate de rezidentul unui anumit stat si care a fost supus impunerii acolo, nu se mai include in venitul impozabil in statul de rezidenta.

In cazul procedeeului scutirii (exonerarii) progresive, venitul obtinut de rezidentul unui stat in strainatate se adauga la veniturile realizate de acesta in statul de rezidenta, urmand apoi ca la venitul total astfel obtinut sa se stabileasca cota progresiva aferenta.

Procedeul "creditarii" (imputarii) ordinare consta in aceea ca impozitul platit statului strain pentru venitul realizat pe teritoriul acestuia, de rezidentul altui stat, se deduce direct din impozitul datorat statului de rezidenta, dar numai pana la limita impozitului intern ce revine la un venit egal cu venitul obtinut in strainatate.

In cazul procedeeului "creditarii" (imputarii) totale impozitul platit in strainatate pentru venitul realizat acolo se deduce integral din impozitele datorate in statul de rezidenta. Deducerea integrala se face inclusiv in situatiile in care impozitul platit in strainatate este mai mare decat impozitul aferent aceluasi venit in statul de rezidenta.

Aplelarea la unul sau altul din aceste procedee permite, dupa caz, diminuarea impozitelor datorate statului de rezidenta sau recunoasterea impozitelor platite in strainatate.